

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-6>

УДК 336.14

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

FINANCIAL INSTRUMENTS OF THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Демченко Оксана Петрівна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1687-3044>

Demchenko Oksana

Vinnitsia Institute of Trade and Economics
of Kyiv National University of Trade and Economics

Стаття присвячена аналізу фінансових інструментів розвитку територіальних громад. Інструментами розвитку територіальних громад визначено субвенції на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад, субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій та субвенції на виконання інвестиційних проектів. Визначено механізм реалізації зазначених фінансових інструментів. Систематизовано напрямки використання коштів бюджетів на зазначені субвенції. Визначено основні умови надання субвенції та слабкі місця реалізації даних інструментів розвитку територіальних громад на сучасному етапі.

Ключові слова: фінансові інструменти розвитку, територіальні громади, субвенції.

Статья посвящена анализу финансовых инструментов развития территориальных общин. Инструментами развития территориальных общин определены субвенции на формирование инфраструктуры объединенных территориальных общин, субвенции из государственного бюджета местным бюджетам на осуществление мероприятий по социально-экономическому развитию отдельных территорий и субвенции на выполнение инвестиционных проектов. Определен механизм реализации указанных финансовых инструментов. Систематизированы направления использования средств бюджетов на указанные субвенции. Определены основные условия предоставления субвенции и слабые места реализации данных инструментов развития территориальных общин на современном этапе.

Ключевые слова: финансовые инструменты развития, территориальные общины, субвенции.

The article is devoted to the analysis of financial instruments of development of territorial communities. The tools of the development of territorial communities are: subventions for the formation of the infrastructure of united territorial communities, subventions from the state budget to local budgets for the implementation of measures for socio-economic development of individual territories and subventions for the implementation of investment projects. These subventions are considered as tools for the development of the territorial community, as they provide for the promotion of economic development of the community and their active participation in projects, interest in financial results. The mechanism of realization of the specified financial instruments, essential characteristics of each of instruments and conditions of their granting are defined. The main conditions for receiving subvention funds are: directing to the financing of projects in accordance with the plan of socio-economic development of the territorial community; focus on investment projects; focus on the creation, growth or renewal of fixed assets of territorial communities; taking into account the needs of different social groups, women and men, people with disabilities and other low-mobility groups; ability to co-finance and further maintain at the expense of local budgets fixed assets of communal property, which are financed by the subvention. The directions of use of budget funds for these subventions are systematized. Among the legally defined areas of use of funds are: development of community infrastructure, improving the quality of administrative services, reconstruction and new construction, implementation of environmental measures, increase or renewal of fixed assets of communal property, repayment of local budget debts, implementation of socio-economic development measures regions, etc. The main weaknesses of the implementation of these tools of the development of territorial communities at the present stage have been identified. The directions

of improving for territorial communities are offered, its will give the chance to receive financial support from the state in the future, in particular: providing with necessary project experts; reorientation of local governments to projects of economic, investment, innovation orientation; coordination of projects of territorial communities with the regional development strategy and the State strategy of regional development until 2027.

Keywords: financial instruments of development, territorial communities, subventions.

Постановка проблеми. Розвиток територіальних громад – це одне з пріоритетних завдань законодавчих та виконавчих органів влади, які реалізують цілі бюджетної та фінансової децентралізації в Україні, а також самих територіальних громад. Оскільки реалізація цього завдання передбачає підвищення ефективності перерозподілу бюджетних коштів (коштів платників податків), то територіальні громади мають стати ініціативними і відповідальними учасниками розвитку своїх територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор в яких розглядають цю проблему і підходи її розв'язання. Дослідження опирається на нормативно-правові акти, що визначають засади використання інструментів розвитку територіальних громад [1; 9; 10; 11; 12; 13; 14], інформаційно-аналітичні дані Міністерства розвитку громад та територій України (Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України), Державного фонду регіонального розвитку [3; 4; 8] та праці вітчизняних вчених, зокрема, Дуб А.Р. [5], Дурман М.О., Дурман О.Л. [6], Марущин Ю.В. [7], Гнидюк І. [15].

Виділення невирішених раніше частини загальної проблеми. У досліджених наукових працях та нормативно-правових актах висвітлюються окремі питання фінансової підтримки територіальних громад, що обумовило необхідність формування комплексного підходу до визначення саме інструментів розвитку територіальних громад.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є систематизація підходів до визначення фінансових інструментів розвитку територіальної громади та напрямів використання цих коштів.

Виклад основного матеріалу. У попередньому дослідженні [2] були визначені основні інструменти фінансової підтримки територіальних громад, серед яких нагадаємо:

- базова дотація;
- додаткова дотація (додаткова дотація на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я; додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок наданих державою податкових пільг тощо);

- освітня субвенція;
- медична субвенція;
- інші субвенції (субвенція на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами; субвенція на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування; субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на відшкодування вартості лікарських засобів тощо);
- субвенції на формування відповідної інфраструктури об'єднаних територіальних громад;
- субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій;
- субвенції на виконання інвестиційних проектів.

Серед зазначених три останні позиції виділені саме як інструменти розвитку територіальної громади, оскільки передбачають сприяння економічному розвитку громади та їх активну участь в проектах, зацікавленість у фінансових результатах. Розглянемо детально сутнісні характеристики кожного з інструментів.

У досліджених джерелах [6; 7; 10; 11; 12; 13; 14] субвенція на формування відповідної інфраструктури об'єднаних територіальних громад, використовується разом з такими поняттями, як фінансова допомога для добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст та приєднання до об'єднаних територіальних громад [11, ст. 9]; субвенція на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади [11, ст. 10]; «децентралізаційна» субвенція [7]; інфраструктурна субвенція [6; 13]; субвенція на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад [12] тощо. Загалом інфраструктурна субвенція – це фінансовий інструмент, який на початковому етапі (2016 р.) використовувався як стимул до добровільного об'єднання громад.

Обсяг інфраструктурної субвенції розподіляється між бюджетами об'єднаних територіальних громад пропорційно до площ об'єднаних територіальних громад та кількості сільського населення у таких територіальних громадах з рівною вагою обох цих факторів

відповідно до формули [12]. Загальний розмір субвенції визначається в Державному бюджеті України щорічно, а Кабінет Міністрів України приймає відповідну постанову [12], у якій визначається розмір субвенції для кожної ОТГ, що має прямі відносини з бюджетом. Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік», прямі взаємовідносини з державним бюджетом мають 1463 місцевих бюджети (в т.ч. 1438 бюджетів територіальних громад, 24 обласних бюджети та бюджет м. Києва) [10].

Субвенція на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад надається на реалізацію проектів, що сприяють формуванню та розвитку інфраструктури комунальної власності, і спрямовується на заходи, визначені у таблиці 1 [12].

Однією з умов надання Інфраструктурної субвенції є її спрямування на фінансування проектів згідно з планом соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади з урахуванням потреб різних соціальних груп з метою забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків та відповідно до зазначених вище напрямів, оформлених за формою, встановленою [14], та календарний план реалізації яких становить не більш як три роки. Ще однією умовою надання Інфраструктурної субвенції є врахування потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення під час розроблення проектної документації, а також під час закупівлі транспортних засобів загального користування, шкільних автобусів

Особливістю Інфраструктурної субвенції є її наближеність до потреб об'єднаних територіальних громад: перелік проектів, які реалізуються за рахунок субвенції, формують безпосередньо виконавчі органи сільських, селищних, міських рад; бюджети ОТГ отримують ці кошти безпосередньо з державного бюджету [13].

Наступним інструментом розвитку ОТГ є субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій [5; 9], або, так звана, «політична» субвенція [7], що спрямовується на створення, приріст або оновлення основних фондів комунальної власності (табл. 1). Надання субвенції здійснюється в обсягах, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік. Пропозиції щодо розподілу субвенції готує комісія, утворена з членів Комітету Верховної Ради України з питань бюджету та представників Міністерства фінансів. Мінфін на підставі рішення комі-

сії вносить в установленому порядку Кабінетові Міністрів України відповідний проект акта щодо розподілу субвенції між місцевими бюджетами та за об'єктами (заходами) [9].

Основними умовами надання субвенції є наявність затверджених проектів будівництва; спроможність подальшого утримання за рахунок коштів місцевих бюджетів основних фондів комунальної власності, створення, приріст або оновлення яких фінансується за рахунок субвенції; завершення реалізації проектів у поточному році [9].

І ще одним доступним фінансовим інструментом підтримки ОТГ є «субвенція для регіональної єдності держави» [3], субвенції на виконання інвестиційних проектів [1], механізм фінансування регіонального розвитку через ДФРР [4]. Варто відзначити, що цей інструмент є найскладнішим для ОТГ, тому що вимагає значних зусиль щодо розробки і супроводу проектів, а також наявності коштів для співфінансування цих проектів.

У Бюджетному кодексі України визначено основні принципи надання субвенції на виконання інвестиційних проектів: принцип об'єктивності та відкритості, принцип єдності, принцип збалансованого розвитку, принцип цільового використання коштів [1]. Розподіл коштів між об'єднаними територіальними громадами має здійснюватися з урахуванням їх потенціалу та забезпечити реалізацію системи національних цінностей і завдань інноваційного розвитку, сприяти зменшенню відмінностей в рівні життя населення різних регіонів країни.

Основним механізмом реалізації субвенції на виконання інвестиційних проектів є фінансування через Державний фонд регіонального розвитку, що опосередковує держбюджетне фінансування проектів регіонального розвитку. В основі такого механізму лежить багаторівневий конкурсний відбір проектів, який здійснюють конкурсні комісії, до складу яких входять представники обласних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, міністерств, громадських об'єднань, всеукраїнських асоціацій, наукових установ, а також члени Комітету ВРУ з питань бюджету [4].

Кошти ДФРР розподіляють між регіонами у пропорції: 80% коштів – відповідно до чисельності населення, яке проживає у відповідній області та Києві, і 20% – відповідно до показника валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу (для регіонів, у яких цей показник менше 75% середнього показника по Україні). Кожен проект повинен передбачати співфінансування з місцевих бюдже-

Таблиця 1

Напрямки використання коштів інструментів розвитку

Напрямок використання коштів	Субвенція		
	1	2	3
1. Розвиток інфраструктури територіальних громад	+	+	+
нове будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт об'єктів водопостачання та водовідведення, об'єктів поводження з відходами та рекультивацию території сміттєзвалищ тощо;	+		
реалізацію проектів водопостачання та водовідведення, мереж тепlopостачання		+	
розв'язання проблем окремих адміністративно-територіальних одиниць (малих міст, шахтарських та гірських населених пунктів);		+	
2. Підвищення якості надання адміністративних послуг	+	+	+
розроблення проектної, проектно-кошторисної, містобудівної та планувальної документації	+	+	
створення, модернізацію центрів надання адміністративних послуг та придбання обладнання і програмного забезпечення	+		
створення сучасних систем організації управління громадою – комунікаційних мереж, баз даних, систем оповіщення населення	+		
нове будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт вулиць, доріг, мостів, переходів комунальної власності, що поліпшують доступність жителів до об'єктів та установ, у яких надаються адміністративні, соціальні та інші послуги;	+		
здійснення інших заходів, що сприяють забезпеченню населення якісними послугами та видатки на які можуть здійснюватися виключно у разі утворення економії коштів такої субвенції за результатами проведення процедур закупівель за іншими напрямками використання та/або фактично виконаних робіт;	+		
3. Реконструкція та нове будівництво	+	+	+
реалізацію проектів будівництва (нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту) об'єктів комунальної власності		+	
будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах;	+		
завершення проектів будівництва строком реалізації від одного до трьох років, впровадження яких розпочато у попередні роки за рахунок субвенції		+	
4. Здійснення екологічних та природоохоронних заходів	+	+	+
здійснення екологічних та природоохоронних заходів;		+	
реалізацію проектів з енергоефективності та енергозбереження;		+	
реконструкцію, капітальний ремонт, переобладнання, перепрофілювання будівель бюджетних установ з метою їх використання відповідно до повноважень та потреб об'єднаних територіальних громад з обов'язковим застосуванням енергоефективних технологій	+		
5. Приріст або оновлення основних фондів комунальної власності	+	+	
закупівлю транспортних засобів для підвезення дітей до навчальних закладів, транспортних засобів спеціального призначення та комплектувальних виробів до них для комунальних підприємств, пожежної і спеціальної рятувальної техніки та пожежно-рятувального оснащення, спеціалізованих санітарних транспортних засобів для лікувальних закладів;	+		
придбання медичного обладнання та транспорту спеціального призначення;		+	
придбання обладнання та комунального транспорту спеціального призначення, для установ комунальної власності;		+	
6. Погашення бюджетної заборгованості місцевих бюджетів, що виникла під час здійснення видатків місцевими бюджетами за рахунок коштів, отриманих з державного бюджету за програмою:	+	+	+
«Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад»;	+		
«Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій»;		+	
7. Здійснення заходів соціально-економічного розвитку регіонів	+	+	+
співфінансування інших програм і проектів, що реалізуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.	+		
здійснення заходів Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020–2022 роки, за винятком поточних видатків;		+	

де 1 – субвенція підтримку розвитку ОТГ

2 – субвенція на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку

3 – субвенція на виконання інвестиційних проектів

Джерело: систематизовано автором на основі [1; 4; 9; 12]

тів на рівні 10% від його вартості. Проекти фінансуються поступово, впродовж кількох років відповідно до затвердженого графіка. Для подачі і відбору проектів працює прозора онлайн-платформа ДФРР [8].

Для порівняння зазначених фінансових інструментів розвитку територіальних громад систематизуємо напрями використання коштів у таблицю 1. Серед визначених законодавчо [1; 9; 10; 11; 12] напрямів використання коштів основними є: розвиток інфраструктури громад, підвищення якості надання адміністративних послуг, реконструкція та нове будівництво, здійснення екологічних та природоохоронних заходів, приріст або оновлення основних фондів комунальної власності, погашення бюджетної заборгованості місцевих бюджетів, здійснення заходів соціально-економічного розвитку регіонів тощо.

Слід відзначити, що проведена систематизація дозволяє стверджувати, що задекларовані напрями використання коштів за всіма трьома інструментами розвитку приблизно однакові – фінансова підтримка у становленні та сталому розвитку територіальних громад. Щоправда, органи місцевого самоврядування розвиток розуміють по-своєму: хтось вкладає в дороги і в інвестиційні центри для залучення в громаду бізнесу, а хтось – в шкільні парти, телевізори і меблі.

Інфраструктурна субвенція розподіляється за встановленою формою та напряму залежить від просторових чинників, тоді як розподіл Субвенції на соціально-економічний розвиток та коштів ДФРР залежать від рішень спеціальної Комісії, що створюється при міністерстві, яке є головним розпорядником цих коштів.

Найпростішим для отримання є інфраструктурна субвенція, яку отримують всі об'єднані територіальні громади на проекти, що відповідають плану соціально-економічного розвитку територіальних громад. Кошти розподіляються за формулою та напряму залежать від просторових чинників. Окрім відповідності плану соціально-економічного розвитку, умовами фінансування проектів також є тривалість календарного плану реалізації проекту не більше 3-х років, врахування потреб осіб з інвалідністю.

Складнішими для використання з боку територіальних громад є два наступні інструменти, за якими фінансування здійснюється на основі рішень комісій. Зокрема, субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій спрямовується на

створення, приріст або оновлення основних фондів комунальної власності. Пропозиції щодо розподілу субвенції розробляє комісія, утворена з членів Комітету Верховної Ради України з питань бюджету та представників Міністерства фінансів. На підставі її рішення готується акт розподілу субвенції між місцевими бюджетами та за об'єктами. Для надання фінансування ОТГ мають виконати певні умови.

Фінансування проектів через ДФРР вбачається найперспективнішим механізмом, але одночасно для територіальних громад він є найскладнішим. Оскільки вимагає наявності певних ресурсів на створення проектів (інтелектуальних та фінансових) – фахівця, який забезпечить супровід проекту, та можливість співфінансування проекту об'єднаною територіальною громадою. Переконані, що кошти ДФРР в перспективі можуть стати головною фінансовою підтримкою розвитку громад, і в першу чергу утворених в процесі децентралізації ОТГ. Оскільки з кожним роком із збільшенням їх кількості сума субвенції на формування інфраструктури ОТГ в розрахунку на одну громаду зменшується.

Висновки. Таким чином, теоретичне дослідження інструментарію розвитку територіальних громад та оцінка звіту про огляд витрат державного бюджету у сфері регіонального розвитку в частині підтримки формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад [13] дає можливість стверджувати, що хоча розподіл джерел фінансової підтримки розвитку територіальних громад різнився (за формулою; за рішенням спеціальної комісії), проте поки ще:

- фінансування розвитку територіальних громад концентрується на інфраструктурних об'єктах та об'єктах соціальної спрямованості (ремонт школи, фельдшерсько-акушерські пункти, пам'ятки культури, музеї тощо);

- мало профінансовано проектів економічного спрямування, органи місцевого самоврядування розвиток розуміють по-своєму: хтось вкладає в дороги і в інвестиційні центри для залучення в громаду бізнесу, а хтось – в шкільні парти, телевізори і меблі;

- відсутнє стратегічне бачення органами місцевого самоврядування розвитку громади в середньо- і довгостроковій перспективі;

- відсутня достатня кількість фахівців у громадах, що могли б створювати та супроводжувати проекти територіальних громад;

- присутня локальність проектів територіальних (не узгодженість зі стратегіями регіонального розвитку);

– найпрогресивніший механізм державної фінансової підтримки територіальних громад щороку недофінансовується (законодавчо визначено не менше 1% доходів загального фонду державного бюджету на відповідний рік).

Тому основними напрямками роботи для об'єднаних територіальних громад, що дасть можливість отримувати фінансову підтримку

від держави в майбутньому є: забезпечення необхідними проектними фахівцями; переорієнтація органів місцевого самоврядування на проекти економічної, інвестиційної, інноваційної спрямованості; узгодження проектів територіальних громад з регіональною стратегією розвитку та Державною стратегією регіонального розвитку до 2027 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI; зі змін. і доп. від 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Демченко О.П. Інструментарій фінансової підтримки територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/327/312>
3. Державний фонд регіонального розвитку: гроші для розвитку чи проїдання. Ціна держави. URL: <https://cost.ua/730-derzhavnyy-fond-rehionalno-ho-rozvytku-hroshi-dlya-rozvytku-chy-proyidannya/>
4. Державний фонд регіонального розвитку: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <https://dfr.minregion.gov.ua/>
5. Дуб А.Р. Фінансові механізми державної підтримки соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. *Проблеми економіки*. 2019. № 1(39). С. 53–58.
6. Дурман М.О., Дурман О.Л. Субвенція на розвиток інфраструктури об'єднаних територіальних громад як інструмент впровадження нової регіональної політики. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2018 № 2. С. 37–42. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2018_2/15.pdf
7. Марущин Ю.В. Інструменти бюджетної підтримки розвитку об'єднаних територіальних громад. *Університетські наукові записки*. 2018. № 66. С. 200–210.
8. Онлайн платформа ДФРР: Міністерство розвитку громад та територій України. Бюджетна програма «Державний фонд регіонального розвитку». URL: https://new.dfr.minregion.gov.ua/?_gl=1*wtbkc4*_ga*YW1wLXR0UW94WHRfQVRtNGE4NDVEY0lJbVE
9. Про внесення змін до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2021 № 102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/102-2021-%D0%BF#Text>
10. Про Державний бюджет України на 2021 рік : Закон України від 15.12.2020 № 1082-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>
11. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII; зі змін. і доп. від 14.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
12. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Умови, Розподіл від 16.03.2016 № 200; зі змін. і доп. від 06.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/200-2016-%D0%BF#Text>
13. Про огляд витрат державного бюджету у сфері регіонального розвитку в частині підтримки формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад : Звіт Міністерства розвитку громад та територій України. 2020. 31 с.
14. Про внесення змін до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 № 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/256-2019-%D0%BF#Text>
15. Hnydiuk I. Reformatting Ukrainian Budget System within the Conditions of Power Decentralization. *World Science*. 2020. 1(53). P. 4–10.

REFERENCES:

1. Budget Code of Ukraine: Code of Ukraine № 2456-VI (2010, July, 8). Verkhovna Rada Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (in Ukrainian)
2. Demchenko O. (2021) Instrumentarii finansovoi pidtrymky terytorialnykh hromad [Tools for financial support of territorial communities. *Ekononika ta suspilstvo – Economy and society*, 26. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/327/312> (in Ukrainian)

3. State Regional Development Fund: money for development or eating. Cost of state (2019). Derzhavnyi fond rehionalnoho rozvytku: hroshi dlia rozvytku chy proidannia. Tsina derzhavy. URL: <https://cost.ua/730-derzhavnyi-fond-rehionalnoho-rozvytku-hroshi-dlya-rozvytku-chy-proyidannya/> (in Ukrainian)
4. State Regional Development Fund (2021). Ministry of Regional Development, Construction, Housing and Communal Services of Ukraine Derzhavnyi fond rehionalnoho rozvytku: Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy. URL: <https://dfrr.minregion.gov.ua/> (in Ukrainian)
5. Dub A. R. (2019). Finansovi mekhanizmy derzhavnoi pidtrymky sotsialno-ekonomichnoho rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [Financial mechanisms of state support of socio-economic development of united territorial communities in the conditions of decentralization]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 1(39), 53–58. (in Ukrainian)
6. Durman M. O., Durman O. L. (2018). Subventsii na rozvytok infrastruktury obiednanykh terytorialnykh hromad yak instrument vprovadzhennia novoi rehionalnoi polityky [Subvention for the development of the infrastructure of united territorial communities as a tool for implementing a new regional policy]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia – Theory and practice of public administration and local self-government*, 2, 37–42. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2018_2/15.pdf (in Ukrainian)
7. Marushchyn Yu.V. (2018). Instrumenty biudzhetnoi pidtrymky rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad [Budget support tools for the development of united territorial communities]. *Universytetski naukovy zapysky – University scientific notes*, 66, 200–210. (in Ukrainian)
8. Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine. Onlain platforma DFRR: Biudzhetna prohrama «Derzhavnyi fond rehionalnoho rozvytku» [SFRD online platform: Budget program «State Fund for Regional Development»]. URL: https://new.dfrr.minregion.gov.ua/?_gl=1*wtbkc4*_ga*YW1wLXRoUW94WHRfQVRtNGE4NDVEY0JbVE (in Ukrainian)
9. Kabinet Ministriv Ukrainy (2021). On modification of the Procedure and conditions of granting of a subvention from the state budget to local budgets for implementation of measures concerning social and economic development of separate territories № 102 (2021, February, 03). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/102-2021-%D0%B-F#Text> (in Ukrainian)
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2020). Law of Ukraine On the State Budget of Ukraine for 2021 № 1082-IX (2020, December, 15). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text> (in Ukrainian)
11. Verkhovna Rada of Ukraine (2020). Law of Ukraine On voluntary association of territorial communities № 157-VIII (2015, February, 05). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (in Ukrainian)
12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016). On approval of the Procedure and conditions for providing subventions from the state budget to local budgets to support the development of united territorial communities № 200 (16, March, 2016); with changes. and ext. (06 February 2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/200-2016-%D0%BF#-Text> (in Ukrainian)
13. Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine (2020). On the review of state budget expenditures in the field of regional development in terms of supporting the formation of the infrastructure of united territorial communities: Report. 31 p.
14. Of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2019). On amendments to the Procedure and conditions for granting a subvention from the state budget to local budgets for the formation of the infrastructure of united territorial communities № 256 (27, March, 2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> (in Ukrainian)
15. Hnydiuk I. (2020) Reformatting Ukrainian Budget System within the Conditions of Power Decentralization. *World Science*, 1(53), pp. 4–10.